

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**“Problém druhého“. Reflexe “jinakosti“ v renesančním
a novověkém filosofickém myšlení.**

Veronika Brožíková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**“Problém druhého“. Reflexe “jinakosti“
v renesančním a novověkém filosofickém
myšlení.**

Veronika Brožíková

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Černá Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedeníh pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Janě Černé za její cenné rady, které mi pomohly práci vytvořit.

Obsah

1 Úvod.....	1
2 První reakce Evropanů na Nový svět.....	3
2.1 Setkání s kulturní jinakostí.....	3
2.1.1. Dorozumívání	6
2.1.2 Náboženství.....	8
2.1.3 Cestovatelské touhy.....	10
2.1.4 Prolínání kultur	10
2.2 Setkání s přírodní jinakostí.....	11
2.2.1 Kryštof Kolumbus.....	12
2.2.2 Amerigo Vespucci.....	13
2.2.3 Jean de Léry.....	14
3 Kritická reflexe objevu Nového světa.....	15
3.1 Michel de Montaigne	15
3.2 Las Casas	18
3.2.1 Spor ve Valladolidu.....	20
4 Amerika touhou Evropy	24
4.1 Thomas More.....	25
4.2 Francis Bacon	27
4.3 Mýtus neboli vize ušlechtilého divocha	29
5 Závěr.....	31
6 Seznam použité literatury.....	33
6.1 Zdroje obrazové přílohy	35
7 Resumé	36
8 Přílohy	37
8.1 Obrazová příloha	37

1 Úvod

Objevení Ameriky se stalo jedním z nejvýznamnějších objevů renesanční doby. Nový svět, který byl zcela odlišný, přinesl pro Starý svět nová poznání a zkušenosti. A to nejen z hlediska přírody, komunikace, ale i způsobu myšlení obyvatel Nového světa. Ve své práci se budu věnovat jinakosti Nového světa, kterou popisovali ve svých spisech renesanční vzdělanci. Zabývám se především reflexí přístupu renesančních intelektuálů k této radikální odlišnosti.

V úvodní části své práce se budu zabývat setkáním americké kultury s evropskou kulturou. Zaměřím se na díla prvních objevitelů a dobyvatelů Nového světa. Z jejich spisů se pokusím nastínit, jak vnímali rozdílnosti v tělesném vzhledu amerických obyvatel, v jejich chování, zvycích, ve způsobu komunikování a náboženství. Vybrala jsem si deníky a dopisy Kryštofa Kolumba, jimiž se budu snažit poukázat na jeho neochotu vnímat kulturu Nového světa. Obyvatelé Nového světa pro něj představovali nepopsaný list papíru, které mohl přizpůsobit k obrazu svému. Dále se také budu věnovat přístupu cestovatele Jeana de Léryho k jinakosti “druhého“. Léry ve svém díle *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove* podrobně popisuje život amerického kmene Tououpinambulciů, s nímž porovnává a zároveň kritizuje evropský způsob života. Také se zmíním o dobyvateli Hernánu Cortésovi a o jeho neschopnosti pochopit indiánskou kulturu a jejich způsob myšlení.

Dále se věnuji přírodní jinakosti Nového světa, která vyvolala v mnoha evropských cestovatelů veliký údiv. Protože už jen sám Kolumbus se více zajímal o přírodní odlišnosti Nového světa než o samotné indiánské obyvatele. Společně s Kryštofem Kolumbem stručně uvedu popis americké přírody mořeplavce Jeana de Léryho a Ameriga Vespucciho.

V další části se budu zabývat skeptickým postojem Michela de Montaigne k nově objevenému světu a jeho odsuzováním španělských dobyvatelů. Na tuto problematiku budou navazovat devalvující přístupy Evropanů vůči indiánskému obyvatelstvu. Zde se zaměřím na Las Casasovu kritiku nepřátelského zacházení španělských dobyvatelů a kolonistů s obyvateli nově objeveného světa. Las Casas nebyl pouze jen kritik, ale i obhájce práv Indiánů. V souvislosti s jeho snahami o zlepšení

přístupu k indiánskému obyvatelstvu se zmíním o rozepřích mezi ním a Juanem Ginésem de Sepúlvedou.

V závěru své bakalářské práce se budu věnovat idealizovaným představám spojené s objevením Nového světa. Zabývám se zde Utopií Thomase Mora, který se inspiroval odlišností amerického kontinentu a obyvatel tohoto světa. Poté navazuji krátce s utopickým dílem Francise Bacona. Amerika se na základě “jinakosti“ stala touhou Evropanů a mnozí zde shledávali ráj na zemi.

2 První reakce Evropanů na Nový svět

2.1 Setkání s kulturní jinakostí

V roce 1492, kdy Kryštof Kolumbus přeplul Atlantik a „objevil“ americký kontinent, se náhle celý pohled na svět změnil.¹ „Právě americký kontinent zahalený na konci 16. století stále ještě do tajemného hávu přitahoval díky své odlišnosti, bohatství a hlavně tajuplnosti pozornost evropských vzdělanců.“²

Objevení Ameriky a Američanů se stalo dle Todorova nejúžasnějším setkáním v našich dějinách.³ Obyvatelé Nového světa – „Indiáni“ opravdu existují, ale zpočátku se o nich nic neví, pouze se o nich vytvářejí představy a obrazy, které souvisejí s obyvateli jiných zemí. Při setkání Evropanů s Indiány se poprvé objevil pocit naprosté cizosti.⁴ Jinakost a odlišnost tohoto světa od ostatního světa vzbudila právě v mnoha cestovatelích veliký údiv.⁵ Prvním z nich byl sám objevitel Kryštof Kolumbus, který byl přesvědčen, že zde našel pozemský ráj.⁶ Fascinován byl ve velké míře radikální jinakostí, která se projevila při setkání s obyvateli Nového světa. První odlišnost, které si Kolumbus všiml, byla nahota a barva pleti. Nahota pro něj symbolizovala absenci kulturních prvků, jimiž jsou zvyky, náboženství a obřady.⁷ Absence kultury a sekty obyvatel Nové země (Indiáni) pro Kolumba představovala snadné šíření křesťanství.⁸ Nepřipustil si tedy, že Indiáni mohou mít svoji kulturu, viděl v nich jen součást přírody.⁹

V jeho očích to byli velmi sliční lidé, obdařeni pěknými postavami.¹⁰ Spatřoval v nich přirozenost a nevinnost, díky které by je mohl snadno přeměnit ke svému obrazu. „Zdejší lidé jsou velice prostoduší a díla válečného neznají.“¹¹ „Hodlám je přivést do Kastilie, aby se vyučili našemu jazyku, a pak je zase vrátím.“¹² Kolumbus

¹ Todorov T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 247

² Marek, P. – Pražáková, K. *Dotyky Nového světa*. In: Bůžek, M. *Světy posledních Rožmberků*. s. 25

³ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 12

⁴ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 12-14.

⁵ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 26

⁶ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 251

⁷ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 45-46.

⁸ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 111

⁹ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 47.

¹⁰ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 103

¹¹ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 105

¹² Tamtéž.

k Indiánům přistupoval dvěma způsoby, na jedné straně s nimi jednal jako s plnoprávními, tedy jako s lidmi, kteří mají stejná práva jako on. Vnímal je tedy jako rovnocenné a stejné jako on, čímž ale promítal vlastní hodnoty do druhého. Na druhé straně si však uvědomoval odlišnost Indiánů, ale i přes to je vnímal ve vztahu nadřazený a podřízený. Indiáni byli právě ti, co zastupovali složku podřízenosti.¹³ Kolumbus se jim snažil vnutit své vlastní kulturní prvky a nepřipouštěl si, že by Indiány mohli mít svou vlastní kulturu. Chtěl tedy, aby Indiáni poznali španělskou zemi, přijali španělské obyčeje i víru a „*po návratu pak by mohli sloužit křesťanům za tlumočníky.*“¹⁴ Můžeme říct, že si Indiány víceméně i přivlastňoval, protože z některých měl v plánu udělat otroky a posílat je do Evropy.¹⁵ Z Kolumbova listu španělskému králi a královně lze zpozorovat, jaké nepříznivé plány měl Kolumbus s obyvateli Nového světa. „*Odtud lze ve jménu Nejsvětější Trojice posílat tolik otroků, kolik jich jen bude možno prodat.*“¹⁶ Považoval dokonce obchod s otroky za velmi výnosný a nebral na vědomí, že zachází s lidským tělem jako s pouhou věcí.

Tělesnou a kulturní odlišnost Indiánů popisuje i cestovatel Jean de Léry ve své knize *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. Předmětem jeho pozorování byl především americký kmen Tououpinambulciů.¹⁷ Léry u kmene pobýval téměř jeden rok a naučil se zde i jejich jazyku.¹⁸ Jeho text je prokládán překladem určitých předmětů, rostlin nebo zvířat do jazyka amerického kmene.¹⁹ Pozoroval zde jejich život, jejich zvyky, pokrmy, oblečení, bydlení a různé činnosti. Při své deskripci obyvatel Nového světa většinou staví do protikladu evropský způsob života. Neopomene napsat stejně jako Kolumbus, že *Brasiliensští* chodí nazí a za svou nahotu se nestydí.²⁰ Nahotu dokonce hodnotí jako méně škodlivou než oblečení, do kterého se zahalují evropské ženy. Krásné evropské oděvy totiž slouží ženám jen k zakrývání jejich nedokonalostí a oklamávají jimi ostatní ženy i muže. Dodává poučení, že by se lidé měli oblékat pro poctivost a ne kvůli snaze se zalíbit druhým.²¹

¹³ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 54.

¹⁴ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 132

¹⁵ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 59

¹⁶ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 486

¹⁷ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s.128

¹⁸ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 128

¹⁹ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 305-323

²⁰ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 129

²¹ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 142-143

Odlišný postoj k nahotě zaujímá Bernal Díaz del Castillo, jeden z dobyvatelů, který byl součástí výpravy do Mexika, vedené Hernánem Cortésem. Ve své knize *Pravdivá historie dobývání Mexika I.* považuje nahotu za nevyspělé chování.²²

Postavu mají američtí obyvatelé podle Léryho velice podobnou evropským lidem, ale jsou o něco udatnější, mužnější a silnější. Rozdíl mezi nimi a Evropany také spatřuje v jejich lepší odolnosti vůči nemocem a velmi vysokému věku.²³

Příčinou této dlouhověkosti je bezstarostný život oproštěný od pošetilých vlastností, kterými právě Evropané oplývají.²⁴ Zcela odlišný názor měl Léry na způsob, jakým zachází *Brasiliensťi* se svými zajatci. Z jeho podrobného popisu lze vyčíst jeho údiv nad skutečností, co všeho jsou *Brasiliensťi* schopni provádět na lidském těle. Především byl velmi překvapený, že během celého procesu zabíjení zajaté osoby jsou *Brasiliensťi* neustále v podnapilém a velmi veselém stavu. Dokonce Léry uvádí, že před samotným usmrcením je dovoleno zajatci se jim mstít a házet po nich kamení a střepy.²⁵ A když už dojde ke skonání zadrženého, zacházejí s ním jako s vepřem. Tento způsob chování k zajatcům přirovnává Léry ke způsobu zacházení evropských myslivců k ulovené zvěři.²⁶ Není tedy divu, že o některých obyvatelích Nového světa mluví jako o divokých a velmi nepřátelských lidech.²⁷

Divokého chování, které Indiáni projevovali, si všiml i dobyvatel Díaz del Castillo.²⁸ Zpočátku sice hodnotil Indiány jako mírumilovné a velmi přátelské, ale později svůj názor přehodnotil. Indiáni časem projevili svůj bouřlivý charakter a napadli celou Díazovu posádku.²⁹ Zcela zajímavou a výraznou odlišnost zpozoroval Bernál Díaz del Castillo u indiánského náboženství v Novém Španělsku.³⁰ Byl zaskočen, že jsou Indiáni schopní obětovat pro svou víru i dva tisíce lidí ročně.³¹ „*Jedí lidské maso, jako my jíme hovězí maso z jatek, a ve všech obcích mají žaláře z tlustých trámů, jakési domy v podobě klecí, a do nich dávají četné Indiány, Indiánky i chlapce, aby*

²² Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I.* s. 28

²³ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove.* s. 129

²⁴ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove.* s. 129

²⁵ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove.* s. 217 - 218

²⁶ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove.* s. 220 - 221

²⁷ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove.* s. 92

²⁸ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I.* s. 32

²⁹ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I.* s. 28

³⁰ Nové Španělsko- původně Cortésovo pojmenování pro velkou centrální mexickou náhorní rovinu Anáhuac, později název pro celé území dnešního Mexika včetně Střední Ameriky, Kalifornie a Texasu

³¹ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - II.* s. 368

ztloustli, a když ztloustnou, obětují je a jedí.“³² Náboženství obyvatel Nového světa dokonce Díaz i proklínal a tvrdil o jejich modloslužebných domech, že jsou „plné démonů a ďábelských tváří.“³³ Nevyhýbá se ani popisu dalších indiánských ohavností, jako je provozování tělesných výstředností mezi blízkými příbuznými. Na závěr neopomněl napsat, že odnaučili Indiány páchat tyto ohavnosti a snažili se je vést ke slušnému chování pomocí svatého učení³⁴. Díazův přístup byl velmi etnocentrický, protože posuzoval odlišné náboženství jen na základě svého náboženství. Považoval svou víru za jedinou správnou cestu k tomu, aby se mohli Indiáni stát dokonalými a slušnými lidmi.

2.1.1. Dorozumívání

Pozornost cestovatelů nebyla věnovaná jen vnější a vnitřní charakteristice Indiánů, zaujala je také odlišnost jejich jazykové komunikace. Evropané byli překvapeni, že cizinci hovořili jazyky, kterým sami nerozuměli. Gesta Indiánů se Evropanům zdála podivná. Tato odlišnost je však nevyvedla z představy, že přimějí domorodce, aby jim rozuměli. A protože nebyl k dispozici společný jazyk, došlo na komunikaci pomocí znaků a posunků.³⁵

Samotnému Kolumbovi se komunikace s domorodci nedařila, ale u něj šlo především o problém nezájmu o komunikaci s obyvateli Nové země.³⁶ „Spíš než aby si tuto skutečnost Kolumbus připustil a snažil se nějak překonat jazykovou bariéru, rozhodl se, že mu Indiáni říkají to, co chce slyšet.“³⁷

Odlišný přístup měl španělský františkán Barnardino de Sahagún, který se ihned po příjezdu do Nového světa naučil jejich jazyku. Sahagún se především zabýval psaním a vyučováním.³⁸ Podrobně se věnoval mexické kultuře, uchovával si různé texty a náboženské zpěvy této kultury.³⁹ Kolumbus a Cortés se na rozdíl od Sahagúna

³² Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - II.* s. 369

³³ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I.* s. 368

³⁴ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I.* s. 369

³⁵ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa.* s. 115 - 116

³⁶ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého.* s. 43

³⁷ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci.* In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět.* s. 251

³⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého.* s. 256

³⁹ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci.* In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět.* s. 264

neučili domorodým jazykům a dokonce ani Las Casas neovládal žádný domorodý jazyk.⁴⁰

Někteří evropští mořeplavci komunikovali s Indiány prostřednictvím darů a ukázek reprezentací.⁴¹ Jedním z nich byl i Kolumbus, který se snažil s obyvateli Nového světa domluvit pomocí darů.⁴² Kráľi ostrova se líbila deka na jeho loži, a tak mu ji daroval společně s dalšími věcmi. Král byl těmito dary velmi potěšen a bylo mu líto, že si navzájem nerozumí. Ovšem Kolumbus pochopil, že mu obyvatelé Nového světa sdělují, že celý ostrov je schopen vykonávat jeho rozkazy, kdyby cokoliv potřeboval.⁴³ Z tohoto úsudku je vidět, jak si Kolumbus ve svých denících protiřečil. Nejdříve uvedl, že si navzájem nerozumí, poté ale napsal, „že celý ostrov je hotov poslouchat mé rozkazy, kdybych odtud něco potřeboval.“⁴⁴ Středem zájmu je on samotný a projevuje se opět pocit nadřazenosti nad obyvateli Nového světa.

Velmi významnou se ukázala vzájemná komunikace při dobývání Mexika. Kapitánem dobývané části Nového světa byl Hernán Cortés. Je důležité zmínit, že veškerá komunikace těchto dvou kultur mezi Cortésem a obyvateli Nového světa byla vedena osobou jménem Malitzin či La Malinche (obrázek č. 1). Španělé tuto indiánskou ženu dostali od kasiků⁴⁵ jako dar.⁴⁶ Nazývali ji Doña Marina a pro Cortése se stala životně důležitým nástrojem nejen z hlediska komunikace, dodáváním strategických informací, ale i znalostí Střední Ameriky.⁴⁷ Bernal Díaz del Castillo ve své knize napsal, že Doña Marina měla jazykové nadání, byla to skvělá žena a dokonce se naučila i španělskému jazyku.⁴⁸ „Doña Marina byla výjimečná osobnost a neomezeně poroučela všem Indiánům v Novém Španělsku.“⁴⁹ Její jazykové schopnosti nesloužily pouze jako příklad tlumočnicka v Novém světě, ale také jako symbol rozšířeného procesu kulturního překlada, který objev Nového světa zahájil.⁵⁰ Naopak obyvatelé

⁴⁰ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 256

⁴¹ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: základy Nového světa*. s. 24

⁴² Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: základy Nového světa*. s. 24-25

⁴³ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 172

⁴⁴ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 172

⁴⁵ Kasik – termín označující indiánského náčelníka v období conquisty a španělského koloniálního panství v karibské oblasti a Novém Španělsku

⁴⁶ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I*. s. 106-107

⁴⁷ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: základy Nového světa*. s. 172

⁴⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 120

⁴⁹ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika - I*. s. 110

⁵⁰ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: základy Nového světa*. s. 173

Nového světa, konkrétně Mexičané, jí opovrhovali a spatřovali v ní ztělesněnou zradu vůči svému lidu.⁵¹

2.1.2 Náboženství

Cestopisů v 16. století vznikalo mnoho a jejich charakter se mohl velmi lišit. Nově objevené země vnímal jinak misionář, obchodník, dobyvatel nebo prostý člověk. Hlavním faktorem, který se v jejich popisech odrazil, byl záměr výpravy.⁵²

Kolumbus byl na svou cestu vyslán španělským králem a španělskou královnou, aby našel indickou krajinu a seznámil se s národy a vladaři, kteří obývali země v této krajině. Ovšem hlavním úkolem bylo obrátit tyto národy na křesťanskou víru.⁵³

Potřeba nábožensky vzdělávat obyvatele Nového světa byla hlavním závazkem španělské koruny v procesu evangelizace.⁵⁴ Evropané si často přisuzovali náboženskou pravdu vůči jiným národům. Očekávali, že naprostí cizinci zavrhnou svou vlastní víru a přijmou jejich víru za pravdivou.⁵⁵ Španělskou touhou tedy bylo šíření křesťanské víry mezi obyvatele Nového světa.⁵⁶

O rozšíření křesťanství se pokusil dobyvatel Hernán Cortés. Tento muž měl vysoké kolonizátorské ambice, které narušovaly kulturní život Indiánů. Odsoudil jejich náboženství, nařídil spálit a zničit jejich modly, postavit oltář a na něj položit obraz Panny Marie.⁵⁷ Spatřoval v jejich náboženství špatnosti a snažil se Indiánům ukázat, že křesťanství jim přinese mnoho užitku a spasí jejich duše.⁵⁸ Skrze tlumočnický se jim pokusil vysvětlit, „*jak se mylí, když vkládají své naděje do těch model vytvořených vlastníma rukama a z nečistých věcí, a že poznají existenci jediného Boha, Pána všehomíra, jenž stvořil nebe i zemi a všechny věci, stejně jako stvořil je i nás.*“⁵⁹ Dokonce určil čtyři Indiány, „*aby se o oltář starali; poručil jim aby si dali ostříhat*

⁵¹ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 121

⁵² Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 249.

⁵³ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 86-87

⁵⁴ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 68

⁵⁵ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 20

⁵⁶ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 67

⁵⁷ Cortés, H. *Dopisy: Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu*. s. 70 srv. Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I*. s. 85

⁵⁸ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I*. s. 85

⁵⁹ Cortés, H. *Dopisy: Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu*. s. 70

*vlasý, protože je měli dlouhé.*⁶⁰ Chtěl po nich, aby změnili i svůj vzhled, oblečení, tradiční zvyky a uctívali prvky křesťanské víry. Došlo tedy i k samotnému křtu některých obyvatel Nového světa.⁶¹ Cortés stejně jako Kolumbus očekával, že Indiáni zavrhnou svou víru a přijmou křesťanskou víru za vlastní. I když se některé řády v mnoha ohledech lišily od duchovních, držela je při sobě naděje a dobré vyhlídky k vytvoření nové církve mezi nevinnými obyvateli Nového světa.⁶² V praxi se velké množství Indiánů poměrně rychle přizpůsobilo kultuře dobyvatelů. Naučili se některé druhy řemesel a adaptovali se i na různé prvky křesťanství.⁶³ Cortés se tedy setkal s původní indiánskou kulturou v neporušené podobě, ale poté, co se s ní seznámil, ji postupně začal pustošit.⁶⁴ Cortésův voják Bernál Díaz del Castillo podrobně popisuje, jak se jim podařilo usadit do Indiánských srdcí křesťanství a vybudovat kostely se vším, co je důležité mít k bohoslužbám.⁶⁵ Sám z toho měl nesmírnou radost. „*Je tu ještě něco dobrého: muži stejně jako ženy i děti, pokud jsou tak staré, aby to pochopily, znají všechny svaté modlitby ve svém mateřském jazyce.*“⁶⁶ Cortés a jeho posádka se zachoval jako Kolumbus i ve snaze vnutit Indiánům své hodnoty. Nebral ohled na jejich vlastní kulturu a zvyky a označoval jejich náboženství za ďábelské.⁶⁷ Naučili je možným řemeslům, přivezli jim španělské ovoce a jejich způsob života dostal zcela jinou podobu. Zavedli u Indiánů i volby a různé správce, aby se vyrovnali spravedlnosti a autoritě španělské.⁶⁸ Snahou tedy bylo zničení indiánské kultury a vytvoření nové, která by se stala obrazem španělské kultury. Díaz del Castillo dokonce považoval konverzi obyvatel Nového světa za velmi užitečnou a označoval ji za hrdinský čin.⁶⁹ Ovšem Indiáni se v některých případech vyvíjeli svým vlastním způsobem a ne vždy to splňovalo očekávání evropských dobyvatelů.⁷⁰ Sám Hernán Cortés tvrdě trestal každého, kdo neposlechl jeho rozkazy.⁷¹ Stejně tak likvidoval svou politickou obranou své konkurenty či rušitele míru.⁷²

⁶⁰ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I.* s. 150

⁶¹ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I.* s. 150-151

⁶² Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830.* s. 69

⁶³ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830.* s. 71

⁶⁴ Kašpar, O. *Nový svět v české a evropské literatuře 16.-19. století.* s. 22

⁶⁵ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II.* s. 370

⁶⁶ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II.* s. 371

⁶⁷ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II.* s. 370

⁶⁸ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II.* s. 372-373

⁶⁹ Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II.* s. 374

⁷⁰ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830.* s. 71

⁷¹ Kašpar, O. *Nový svět v české a evropské literatuře 16.-19. století.* s. 22

⁷² Opatrný, J. *Mexiko.* s. 31

2.1.3 Cestovatelské touhy

Z dalších velkých tužeb většiny cestovatelů bylo bohatství, a to především získávání zlata. Kryštof Kolumbus sám několikrát opakovaně mluvil o zlatu a dokonce slíbil před svojí plavbou, že jej doveze. Honba za zlatem určovala i směr jeho dalších plaveb.⁷³ „*Na jihozápad jsem chtěl plout proto, že jsem tam hodlal pátrat po zlatě a drahých kamenech.*“⁷⁴ Kapitán výpravy do Mexika Cortés byl vyslán guvernérem Kuby. Cílem jeho výpravy bylo dobývání, osidlování a nalezení zlata, stříbra a jiného bohatství.⁷⁵ Osidlování evropskými dobyteli se také opíralo o nadvládu nad obyvateli Nového světa. Docházelo k přivlastňování rozsáhlých území.⁷⁶ První, kdo se zmínil o vlastnictví území Nového světa, byl samotný Kolumbus, který v dopise, určenému španělskému království, vzkázal: „*Přivedl jsem pod vládu Vašich Výsostí ostrov Španělsku, která je na obvodu větší než Španělsko a osídlena je nesmírným množstvím lidí, jež jsem všechny zavázal k placení daní.*“⁷⁷ Účastníkem při dobývání a přivlastňování si půdy se stal i Días del Castillo. Označuje sebe a příslušníky výpravy do Mexika za skutečné dobyvatele, protože jsou nejlepší na světě. Podle Díaze totiž dokázali získat co nejvíce království a panství pro španělského krále.⁷⁸ Pustošení a dobývání zemí v Novém světě označuje za hrdinský čin i Hernán Cortés. Než aby si připustil, jakou škodu v Novém světě se svou posádkou způsobil, popisuje na konci třetího dopisu španělskému císaři Karlu V., že dobytí Tenochtitlánu trvalo mnoho dní a vyžadovalo mnoho námahy, nebezpečných bojů a ztrátu španělských služebníků.⁷⁹ Cortés měl tedy jediný cíl, a to uspokojit touhy španělského veličenstva a přinést mu co nejvíce kořisti, i když přitom bude muset zabít mnoho lidských životů.

2.1.4 Prolínání kultur

Dobývání a kolonizace způsobily, že se Indiáni se Španěly setkávali každý den. Postupem času se začaly ztrácet hranice mezi španělským národem a indiánskými obyvateli.⁸⁰ Příčinou bylo uzavírání svazků mezi indiánskými ženami a španělskými

⁷³ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 250

⁷⁴ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 104

⁷⁵ Días del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I*. s. 68-69

⁷⁶ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 38

⁷⁷ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 426

⁷⁸ Días del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II*. s. 375

⁷⁹ Cortés, H. *Dopisy: Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu*. s. 155

⁸⁰ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 83

muži, kteří s sebou měli nedostatek španělských žen. Jedním z mnoha prvních svazků byl uzavřen mezi dobyvatelem Hernánem Cortésem a Doňou Isabelou.⁸¹ Doňu Isabelu dostal Cortés jako dar od španělského vládce a jejího otce Montezumy. Nejdříve tento dar odmítl, ale své rozhodnutí si rozmyslel, a vzal si Doňu Isabelu k sobě.⁸² Záměrně se s ní oženil a tím zahájil strategii pacifikace Mexika.⁸³ Potomci ze svazků Indiánků a Španělů měli ale složitý vstup do života. Nevěděli, kde se v hierarchii mají umístit, aby to pro ně bylo bezpečné. Míšení ras a kultur způsobilo, že už nebylo možné nadále udržet a oddělit od sebe španělské obyvatel a obyvatel amerického kontinentu.⁸⁴

„Evropané, kteří se vypravili do Nového světa po několika v prvních desetiletích po Kolumbově objevu, sdíleli složitou, plně rozvinutou a především mobilní technologii moci: psaní, navigační přístroje, lodě, válečné koně, bojové psy, efektivní zbroj a smrtící zbraně včetně střelného prachu.“⁸⁵ Evropská kultura měla neotřesitelné přesvědčení o vlastní nadřazenosti a násilně trestala indiánské obyvatel.⁸⁶ Zpočátku si Evropané nepřipouštěli, že by obyvatelé Nového světa měli svou vlastní kulturu, vlastní zvyky a v podstatě i svůj vlastní způsob života. Později si ale uvědomili jejich kulturní rozmanitost a odlišnost životního stylu. Přesto je považovali všechny za zcela stejné a nazývali je hromadně Indiány.⁸⁷

2.2 Setkání s přírodní jinakostí

Objevení Ameriky neznamenovalo jen objevení odlišných obyvatel, ale přineslo i nové poznání v oblasti přírody. Evropané byli ohromeni velmi rozličnými druhy zvířat a rostlin, které viděli v Novém světě. Některé popisy přírodních krás tak představovaly Ameriku jako pozemský ráj.

⁸¹ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 82

⁸² Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I*. s. 322

⁸³ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 82

⁸⁴ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 82- 83

⁸⁵ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: záznaky Nového světa*. s. 20

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 71

2.2.1 Kryštof Kolumbus

První zmínky o rozmanitosti Nového světa nacházíme u samotného Kolumba. Přírodě věnoval poměrně více pozornosti než samotným domorodcům.⁸⁸ V jeho denících je nemožné si nevšimnout jeho zájmu o přírodní fenomény, které zpozoroval v oblasti Nového světa. „*Ostrov tento je pln zeleně, je úplně rovný a přeúrodný*“.⁸⁹ „*Viděl jsem četné stromy, velmi odlišné od našich*“.⁹⁰ „*Jaká to rozmanitost druhů!*“⁹¹ Věnuje se také vůni květů rostlin, rozmanitosti plodů, potravy a barvám živočichů, které jsou natolik odlišné a jemné, že „*není na světě člověka, který by se tomu nepodivil a pohledem na ně se nepokochal*“.⁹²

Todorov popisuje, že Kolumbus se projevuje při deskripci Nového světa dvěma způsoby. Na jedné straně popisuje vše, jak vidí na základě jeho mořeplaveckého řemesla, ale na druhé straně u něj převládá „účelová strategie“. Tento druhý Kolumbův přístup postrádá hledání pravdy a je pro něj důležité vyhledávání důkazů pro to, co chce vidět. Při první plavbě do Nového světa spatřoval důkazy o blízkosti země každý den.⁹³ Ovšem tato znamení, prozrazující její blízkost, byla jen jeho touhou a pouhými výmysly. Znamení viděl i v nově objevené zemi a přál si, aby zde našel zlato. Byl přesvědčen, že ho zde opravdu nalezne. Las Casas ve své knize *Historia de las Indias* poznamenal, jak je úžasné, když člověk po něčem velmi touží a pevně v to ve své fantazii věří, že vše, co vidí a slyší, hovoří na každém kroku ve prospěch té představy.⁹⁴ Podle Todorova „*jeho přesvědčení vždycky předjímá zkušenost*“.⁹⁵ „*V Kolumbovi není nic z moderního empirika*“ a „*konkrétní zkušenost má jenom ilustrovat osvojenou pravdu, nemá být zkoumána podle předem stanovených pravidel s cílem odkrýt pravdu.*“⁹⁶

Popis nové země v Kolumbových denících je podle Greenblatta spojen s údivem. Pokud by Kolumbus onen údiv nevyjádřil, znamenalo by to pro něj prohru. Za podivuhodné neboli úžasné většinou Kolumbus označuje bohatství, které se na zemi

⁸⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 26

⁸⁹ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 111

⁹⁰ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 111

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 111-115

⁹³ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 29

⁹⁴ uvedeno podle: Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 29

⁹⁵ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 30.

⁹⁶ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 26

nachází, i když ho sám Kolumbus ještě ani nespátřil. Význam slova *podivuhodný* je spojen s Kolumbovými přáními a touhami.⁹⁷ Přírodní jevy tak popisuje většinou na základě superlativů.⁹⁸ „*Nechť uvěří Vaše Výsosti, že země tato je nejlepší, nejúrodnější, nejrovinnatější a má nejlahodnější podnebí ze všech zemí na světě.*“⁹⁹ Záměr Kolumbova údivu je i možná spojen s tradičním údivem nad cestami do Indíi nebo proto, že byla *podivuhodnost* spojována s hrdinstvím.¹⁰⁰

2.2.2 Amerigo Vespucci

Amerigo Vespucci byl florentský obchodník, kosmograf a navigátor, po němž byl pojmenován nově objevený svět „Amerikou“. Získal také titul Piloto Mayor (vrchní kormidelník) společně s úkolem, jehož obsahem bylo zkoušení mladých španělských mořeplavců z námořní navigace a opravování nautických map. Nový svět nese jméno po Vespuccim právě díky jeho výborné publicistice, ve které byl úspěšnější než Kolumbus. Ameriga Vespucciho, po němž je pojmenovaná Amerika, však někteří historikové kritizovali za to, že si přivlastnil Kolumbův objev.¹⁰¹ Vespucci totiž nebyl prvním, kdo přeplul Atlantik a vstoupil jako první na americkou pevninu. Nebyl tedy oproti Kolumbovi velmi úspěšným námořníkem, ale byl spíše „mužem knihy.“¹⁰² Napsal dva slavné cestopisy neboli dopisy. První z nich se nazývá *Mundus Novus* a druhý byl pojmenován *Quatuor Navigationes*.¹⁰³ Vespucci Ameriku navštívil pravděpodobně čtyřikrát. Velmi významná byla jeho třetí cesta do Nového světa, která měla obrovský publicistický ohlas. Popis třetí cesty se stal předmětem Amerigova dopisu, který byl adresovaný Lorenzovi di Pierfrancesco Medici, známý již pod názvem *Mundus Novus*.¹⁰⁴ Převážná část dopisu obsahuje Vespucciho líčení přírody Nového světa. Píše, že našel kontinent, který je hustěji osídlen zvěřmi než Evropa, Afrika nebo

⁹⁷ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 92-95

⁹⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 33

⁹⁹ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 114

¹⁰⁰ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 92-95

¹⁰¹ Kneidl, P. *Ameriga Vespucciho Mundus Novus a Spis o nových zemích Mikuláše Bakaláře*. In: Kneidl, P. *Spis o nových zemích a o Novém světě: faksimile a výklad plzeňského tisku Mikuláše Bakaláře z roku 1506*. s. 26- 27

¹⁰² Grafton, A. *New Worlds, Ancients Texts*. s. 83

¹⁰³ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 254

¹⁰⁴ Kneidl, P. *Ameriga Vespucciho Mundus Novus a Spis o nových zemích Mikuláše Bakaláře*. In: Kneidl, P. *Spis o nových zemích a o Novém světě: faksimile a výklad plzeňského tisku Mikuláše Bakaláře z roku 1506*. s. 19-24

Asie. Podle něho můžeme právem tyto nové oblasti nazývat Novým světem, protože naši předkové je neznali a pro ty, co se o nich dozví, se stanou také novými.¹⁰⁵

Jeho úžas nad přírodou vzbuzuje hojnost druhů ryb, množství volně žijících zvířat jako jsou lvi, medvědi a hadi. Fascinován je i obrovskou velikostí stromů a rozsáhlostí a neprostupností lesů. Půda je velmi úrodná a nacházejí se zde mohutné řeky, osvěžující prameny a nekonečná údolí. Uvádí, že stromy jsou zde voňavé a produkují gumu, olej nebo nějaký druh mízy. Vespucci na základě této radikální jinakosti přírody usuzuje, že v některé části Nového světa se nachází Pozemský ráj.¹⁰⁶ Jako kosmograf věnuje svůj čas i pozorování souhvězdí a jeho různým formám. Obloha je zde podle něj zdobena tím nejkrásnějším souhvězdím a zářícími meteory. V jeho popisu nechybí ani odborné názvy hvězd a různých kosmografických poznatků.¹⁰⁷

2.2.3 Jean de Léry

Léryho kniha s názvem *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*, obsahuje popis přírodních krás a zvíře v Novém světě. Rozmanité fauně věnuje dokonce i samotné kapitoly, jen aby dostatečně popsal, jaká odlišná zvířata v Novém světě žijí. Léry se ve většině případů o těchto radikálních přírodních jinakostech stejně jako o kulturních odlišnostech zmiňuje na základě srovnání s evropskými zvířaty nebo evropské flory. Jak už bylo řečeno, Léry pobýval v Novém světě u kmene Tououpinambulciů.¹⁰⁸ Zaměřoval se na rostliny a zvěř, se kterými se kmen dostával do styku. Léry oznamuje, že žádná zvířata, která tu žijí, nejsou podobná těm „našim“.¹⁰⁹ Ihned na začátku knihy zmiňuje létající ryby, které nikdy neviděl, stejně jako ptáky lovcí v moři, podobající se velikostí vránám. Léry stejně jako u zvířat, uvádí i o rostlinách, že jsou odlišné od těch, co se nacházejí v Evropě.¹¹⁰ Setkává se zde s různými druhy bylin, stromů, ovoce, koření a všiml si, že zde pěstují i bavlnu. Stejně jako Kolumbus se zaměřuje i na vůni bylin a květů, které svou velmi libou a znamenitou vůní tuto zemi naplňují.¹¹¹

¹⁰⁵ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 1

¹⁰⁶ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 8-9

¹⁰⁷ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 9-11

¹⁰⁸ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 128

¹⁰⁹ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 154

¹¹⁰ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 203

¹¹¹ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 196-203

3 Kritická reflexe objevu Nového světa

3.1 Michel de Montaigne

Michel de Montaigne byl jedním z významných představitelů skepticismu a jeden z velmi známých autorů počátku novověku.¹¹² Montaigne napsal dílo pod názvem *Eseje*, které obsahuje úvahy o základních otázkách humanistické antropologie.¹¹³ Zabývá se otázkami především o sobě samém. O své vlastní výchově, povaze a zálibách. Jeho zájem v knize se také ubírá k otázkám o člověku, o poznání světa, ale i o smrti. Celé jeho dílo je prokládáno velkým množstvím citátů, které Montaigne čerpal především z literatury antických autorů, a které mu pomáhaly k objasnění či vysvětlení jeho vlastních myšlenek.¹¹⁴

Ve své knize popisoval i události z jeho současnosti. Mezi tyto události patřil právě objev Nového světa, kterému dokonce věnoval samostatnou kapitolu. Montaigne jako skeptik pochyboval o některých důsledcích objevu Nového světa. Kdo Montaignovi zaručí, že to byl poslední svět, který byl nalezen?¹¹⁵ „*Všichni starověcí filozofové se domnívali, že znají jeho míru (našeho světa), vyjma několika odlehlých ostrovů, které mohly uniknout jejich znalosti..., a zatím tu v našem století máme obrovský kus pevniny, který byl nedávno objeven, a není to nějaký ostrov nebo zvláštní kraj, ale část, jež svou velikostí téměř rovní těm, které známe.*“¹¹⁶ Každý daný obraz světa vyvolává v Montaignovi další pochybnosti, které jsou založeny na uznání neukončenosti a nedokonalosti světa.¹¹⁷ Netvrdí, že viděl Nový svět na vlastní oči, ale bylo prokázáno, jak píše ve své knize Stephen Greenblatt, že o Novém světě přečetl mnoho textů, ale ve svém díle tyto prameny nezmiňuje a ani na ně neodkazuje.¹¹⁸ Informace o Novém světě získával od muže (sluhy), který v tomto světě žil deset nebo dvanáct let. Pro Montaigne byla svědectví tohoto informátora velmi důvěryhodná. Jednalo se totiž o prostého člověka, který si nekladl za cíl vymýšlet si nebo přetvářet skutečnosti, a to se Montaignovi velice zamlouvalo, protože se dožadoval pouze

¹¹² Horyna, B. *Filosofie skepse*. s. 68

¹¹³ Gorfunkel, A. CH. *Renesanční filozofie*. s. 212

¹¹⁴ Gorfunkel, A. CH. *Renesanční filozofie*. s. 215

¹¹⁵ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 279

¹¹⁶ Montaigne, M. *Essais*. Kn. II. Paříž 1972. s. 252. Převzato z Gorfunkel, A. CH. *Renesanční filozofie*. s. 226

¹¹⁷ Gorfunkel, A. CH. *Renesanční filozofie*. s. 226

¹¹⁸ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 176

pravdivých a očitých svědectví.¹¹⁹ „Chtěl bych, aby každý vypsál, co ví, a jen to, co ví, a to nikoliv pouze v tomto oboru, nýbrž ve všech.“¹²⁰ Svědectví nevdělaných lidí oceňoval a zastával názor, že vzdělaní lidé sice postřehnou více informací, ale interpretují je, různě upravují, aby jejich výklad byl zajímavější.¹²¹

Spolehlivost názorů nevdělaných vrstev hodnotí kladně i další renesanční myslitel, Mikuláš Kusánský.¹²² Ve svých knihách se snaží poukázat na odlišnost osob, představující typy intelektuálního života jeho doby, a to mezi tzv. Soukromníkem, Řečníkem a Filosofem. Snaží se poukázat také na to, v čem kdo chybuje a kdo má pravdu. Soukromník je hodnocen nejlépe, protože usiluje o to, aby jeho myšlenky přinesly co nejvíce i druhým a nebojí se vyjádřit svůj názor.¹²³ Renesanční čtenáři se dožadovali, aby literatura podávala jasný popis skutečnosti a k tomu lidé nepotřebovali elegantní šat, ale právě spolehlivého a pravdomluvného svědka.¹²⁴

Montaignův zájem se ubíral cestou seznámení se s odlišností Nového světa, s jiným způsobem života lidí a věnoval se skutečnostem, které nový kontinent nabízel. Velmi podrobně se zabýval popisem této nově objevené země.¹²⁵ „*Ohromující nádhera měst Cuzca a Mexika a mezi jinými podobnými věcmi ona královna zahrada, kde všechny stromy, plody a veškeré rostliny byly v pořádku a velikosti, které v zahradě zaujímají, znamenitě vytvořeny ze zlata, stejně tak i v jeho sbírkách všechna zvířata, která se rodí v jeho státech a v jeho mořích, posléze krása jejich výrobků z drahého kamení, peří, bavlny i výrobků malířských jdou důkazem, že se nám naprosto vyrovnávali i v dovednostech.*“¹²⁶ Jeho záměrem nebyl projev kulturní nadřazenosti, ani snaha Indiány ovládnout. Ti druzí a odlišní se mu zamlouvali svou přirozeností, organizovaností a ryzí čistotou. Přirozenost indiánských obyvatel dokonce srovnával s krutostí a vyspělostí evropských národů. Indiány neoznačoval za barbary, ale souhlasil

¹¹⁹ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 221

¹²⁰ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 221-222

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Černá, J. *Očitá svědectví: Španělsko, Nový svět a změna vědeckého komunikačního paradigmatu*. s. 139

¹²³ Floss, P. *Mikuláš Kusánský: život a dílo renesančního filosofa, matematika a politika*. s. 195-198

¹²⁴ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 175

¹²⁵ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 279-280

¹²⁶ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 279

s tím, že projevují určité barbarské chování, které není o nic horší než to chování evropské.¹²⁷

Pokud proti sobě postavíme činy evropských křesťanů a činy kanibalů v Novém světě, jak je popisuje Montaigne, dojdeme k závěru, že války a boje Evropanů, jimiž byl sám očitým svědkem, jsou podle něj krutější než pozření lidského těla. Současně uvádí, že Chrýsippos a Zenón také nespátkovali nic zlého v pojídání tělesné mršiny.¹²⁸ Podobný názor o kanibalismu zastává i Francouz Jean de Léry. Shledává sice jedení mrtvých těl za velmi ohavné, strašlivé a ukrutné, ale poukazuje na fakt, že mnohem ukrutnější bylo tyranství Židů.¹²⁹

Podle Léryho židovská krutost a nešlechtnost, kterou v dávných dobách způsobily Židé v Egyptě, Kypru a Kyrénu, byla taková, že zmenšovala hrubost americkou.¹³⁰ Porovnává kanibalismus i s činy své země a popisuje evropskou krutost a surovost.¹³¹ „*A protož nic se nedivme lidojedců těchto ukrutnosti ani toho, že lidi žerou, neděsme, poněvadž jistě nemenší, ale mnohém vzteklejší tyranství zde po místech u nás nalézá.*“¹³²

Montaignovo pojetí rozdílů mezi evropskou a americkou kulturou vyplývá z jeho uvažování o společenských rozdílech jeho země. Ve své eseji o Kanibalech se zmiňuje o Brazilci, z jehož výpovědi jsou tyto rozdíly patrné.¹³³ Tento muž tvrdí, že existují lidé, kteří oplývají několika výhodami, ale v protikladu k nim jsou i lidé, kteří jsou chudí a žebrají.¹³⁴ Dostává se nám srovnání i mezi evropskými ženami a ženami z Nového světa. Kritizuje ženy jeho doby za jejich žárlivost vůči jiným ženám a do popředí staví odlišnost žen Nového světa, které se naopak starají o to, aby jejich muž měl co nejvíce družek. Mnohoženství se mu velmi zamlouvalo, protože čím více družek muž získal, tím větší ctnosti a hodnosti se mu dostalo. Montaigne ženy Nového světa srovnával i s biblickými ženami, které také vykonávaly veškeré potřeby svých manželů a vycházely jim ve všem vstříc.¹³⁵ O soužití s mnoha ženami se zmiňuje i Jean de Léry,

¹²⁷ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 226

¹²⁸ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 226

¹²⁹ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasílie slove*. s. 221

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasílie slove*. s. 240

¹³² Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasílie slove*. s. 243

¹³³ Greenblatt, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. s. 178

¹³⁴ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 231

¹³⁵ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 229-230

který stejně jako Montaigne píše, že s větším počtem žen se muž stává „zmužilejším a udatnějším.“¹³⁶ V jeho knize *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove* také uvádí, že mezi ženami Nového světa není žádná závist, ale že naopak žijí společně jako jednota. Do protikladu k nim, opět jako Montaigne, staví Léry ženy své doby, u kterých se závist projevuje.¹³⁷

Při snaze dobýt Nový svět Montaigne kriticky hodnotil přístup Španělů, kteří při prvním setkání s cizinci předstírali přátelství a čestnost a je mu líto, že tento svět neobjevili starověcí Římané nebo Řekové. Starověké národy by se k těmto cizincům podle něj zachovaly lépe a přijaly by je s úctou.¹³⁸ „*Nikdy ještě ctižádostivost, nikdy veřejné sváry nepřiměly lidské tvory ve vzájemném boji k tak strašlivým projevům nepřátelství a k tak žalostivým pohromám!*“¹³⁹

3.2 Las Casas

Setkání Starého a Nového světa, které umožnil Kolumbus svým objevem, je zvláštním setkáním: „*je to válka, nebo jak se tehdy říkalo, conquista.*“¹⁴⁰ Conquista se především opírala o „soukromé podnikání“ conquistadorů, jejichž cílem dobývání byl zisk kořisti a slávy.¹⁴¹ Sám Bartolomé de Las Casas (obrázek č. 2), který se zúčastnil dobývání Kuby, měl zpočátku také nepříznivý přístup k Indiánům a dokonce vlastnil několik amerických otroků, kteří pro něj museli pracovat. Po vysvěcení na kněze se stal kritikem conquistadorů a zastáncem práv Indiánů. Nelidské chování Španělů a činnosti na obranu Indiánů nejlépe zaznamenal ve své knize *O zemi Indijských a pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější (Indiarum devastationis, et excidii narratio brevissima)*.¹⁴² Na základě tohoto díla je Las Casas považován za duchovního otce „černé legendy“.¹⁴³ Tento pojem představuje kritiku a nepříznivé názory, které se

¹³⁶ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 274

¹³⁷ Jean de Léry. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. s. 274-275

¹³⁸ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 280

¹³⁹ Michel de Montaigne. *Eseje*. s. 281

¹⁴⁰ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 67

¹⁴¹ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 243

¹⁴² Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 249

¹⁴³ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 255

vztahovaly na španělský národ. Kruté zacházení Španělů s obyvateli Nového světa přispělo k posílení tzv. „černé legendy“ (leyenda negra).¹⁴⁴

Pro Las Casase byli Indiáni velmi mírumilovní, věrní svým pánům, trpěliví a skromní. Naopak Španělé jsou v jeho očích viděni jako lstiví, krutí a bezohlední tyrani, kteří po dobu 40 let vraždili, mučili, nelidsky sužovali a drásali tři miliony obyvatel Nového světa.¹⁴⁵ Svým příchodem do Nového světa měnili životní podmínky nynějších obyvatel a dodává, „že s nimi zacházeli ne jako se zvířaty (a kéž by se Bohu líbilo, aby s nimi jednali alespoň jako se zvířaty, a aby si jich jako zvířat cenili!), ale jako s odporným hnojem a blátem s nimi nakládali.“¹⁴⁶ Las Casas uvádí, že nadřazení Španělé posílali indiánské muže pracovat daleko do dolů a ženy nutili k obtížné práci na polích, kde oslabené umíraly. Odloučení mezi mužem a ženou poté šlo i k snižování porodnosti.¹⁴⁷ „Nepravosti, které byly páčány a dosud jsou páčány v oněch krajinách na nevinném tomto lidu, jsou tak veliké, kažení a vyvracení měst tak hrozné, vraždy, ukrutenství, přestoupení, násilnosti a křivdy tak nelidské a krádeže tak zločinné, že ani jedno z tisíce (ani pokud jde o druh, ani pokud se počtu dotýká) není obsaženo v tom, co jsem napsal, pověděl a svými barvami, jak nejlépe jsem uměl, zde vypočetl.“¹⁴⁸

Příčinou těchto vražedných praktik byla podle Las Casase touha po zlatě a bohatství. To pro Španěly znamenalo především zisk a postavení, které jim však podle Las Casase nepříslušely.¹⁴⁹ Las Casas prohlásil, že „S pomocí peněz získávají lidé všechny pomíjivé věci, které potřebují a po nichž touží, jako čest, urozenost, majetek, rodinu, přepych, vybrané oblečení, lahodné pokrmy, hříšné potěšení, pomstu nad nepřáteli, velkou vážnost pro svou osobu“.¹⁵⁰ Není jisté, zda zlato bylo pro conquistadory jedinou motivací. Ale pokud zde dosáhli štěstí při získání zlata, většinou se do své země nevraceli a zůstávali v Novém světě.¹⁵¹ Filozof a literární teoretik

¹⁴⁴ Černá, J. *Dos o más Españas? Polemika (nejen) o španělské vědě a filosofii*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 14-15

¹⁴⁵ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 19-22

¹⁴⁶ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 22

¹⁴⁷ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 32

¹⁴⁸ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 103

¹⁴⁹ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 22

¹⁵⁰ uvedeno podle: Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 169

¹⁵¹ Chalupa, J. *Spory o duše a těla (ba i mrtvol): Španělské vztahy a postoje k domorodému obyvatelstvu Nového světa*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 25

Tzvetan Todorov poukazuje na fakt, že touha po zbohatnutí není příčinou všeho, a že nelze pouze jen na základě bohatství vysvětlovat rozsah likvidace Indiánů.¹⁵²

Jedním z nejeфекtivnějších spojenců při uvalení evropské nadvlády se nestal lidský faktor, ale biologický.¹⁵³ Tímto biologickým faktorem jsou myšleny nemoci, které s sebou dobyvatelé přinesli. Indiáni se stali vůči epidemiím velmi bezbranní a zranitelní. Neměli totiž oproti Evropanům vyvinutý imunitní systém, a čím více se kontakty mezi nimi zvyšovaly, tím více docházelo k výskytu nemocí a úbytku Indiánů.¹⁵⁴ Velmi negativní vliv měl i stres, který byl důsledkem střetu se španělskou civilizací.¹⁵⁵ Nesmírní psychologický dopad právě vyvolal náhlý rozklad jejich světa.¹⁵⁶ V poražené indiánské společnosti se zrodila tzv. *desgana vital* neboli nechuť k životu, která u Indiánů vyvolávala deprese, nezájem o sexuální život, sebevraždy nebo apatie.¹⁵⁷ Počty Indiánů, kteří podleli dobytelskému útlaku, se budou vždy lišit. Podle J. H. Elliota příchod Evropanů s sebou přinesl demografickou katastrofu se 90% ztrátou původního obyvatelstva za zhruba sto let od prvního kontaktu.¹⁵⁸

3.2.1 Spor ve Valladolidu

Las Casas v knize *O zemi Indijských a pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější* také popisuje své snahy o zlepšení přístupu k indiánskému obyvatelstvu a usiluje o zřízení rovnoprávnosti obyvatelstva Nového světa se španělským národem. Poté, co napsal tuto knihu, byly Jeho Veličenstvem Karlem V. sepsány v roce 1542 *Nové zákony*, které se vztahovaly na všechny americké kolonie Španělska.¹⁵⁹ *Nové zákony* měly zrušit otroctví indiánského obyvatelstva a umožnit indiánským vesnicím vlastnit stejnou samosprávu, kterou používali osady španělské.¹⁶⁰ Ti, kteří v Novém

¹⁵² Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 169

¹⁵³ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 64

¹⁵⁴ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 64-65

¹⁵⁵ Chalupa, J. *Spory o duše a těla (ba i mrtvoly): Španělské vztahy a postoje k domorodému obyvatelstvu Nového světa*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 40-41

¹⁵⁶ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 65

¹⁵⁷ Chalupa, J. *Spory o duše a těla (ba i mrtvoly): Španělské vztahy a postoje k domorodému obyvatelstvu Nového světa*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 41

¹⁵⁸ Elliot, J. H. *Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America 1492- 1830*. s. 64

¹⁵⁹ Opatrný, J. *Mexiko*. s. 38

¹⁶⁰ Opatrný, J. *Mexiko*. s. 38

světě vraždili a tyranizovali Indiány, tyto zákony ale nedodržovali a páchali zločiny dál.¹⁶¹

Významný humanista Juan Ginés de Sepúlveda napsal spis s názvem *Nový demokrat neboli O spravedlivých důvodech války vedené proti indiánům*, který pochopil Las Casas jako útok na svou politiku.¹⁶² Na základě jejich protikladných názorů o postavení Indiánů byla uspořádána zvláštní komisi disputace ve Valladolidu.¹⁶³ Nově objevený svět, který pro mnohé znamenal symbol španělské světovlády, zároveň rozštěpil Evropany na dva protichůdné tábory a rozdílné názory o právech Španělů na indiánských územích. Odlišné názory se vztahovaly i na území Nového světa a na samotné obyvatele.¹⁶⁴ Na jedné straně vystoupil Sepúlveda, zastávající názor, že války proti obyvatelům Nového světa jsou nejen dovolené, ale i užitečné a označil Indiány za barbary.¹⁶⁵ Na rozdíl od Las Casase je přesvědčen, že přirozeným stavem lidské společnosti je hierarchie, konkrétně tedy vztah jednoduché nadřazenosti.¹⁶⁶ Hierarchické uspořádání společnosti zastával Sepúlveda na základě četby Aristotelovy *Politiky*.¹⁶⁷ Sepúlveda prohlásil, že: „Španělé jsou těmto barbarům nadřazeni po stránce rozumu a obratnosti, udatnosti a lidskosti, tak jako dospělí jsou nadřazeni dětem a muži ženám; mezi nimi a Španěly jsou takové rozdíly jako mezi krutými a zběsilými lidmi a lidmi nanejvýš slitovnými, jako mezi lidmi prudkými a bezuzdnými a lidmi ukázněnými a rozvážnými - a troufal bych si říci, jako mezi opicemi a lidmi.“¹⁶⁸ Působil ve Valladolidu jako mluvčí zvláštního posláni španělského impéria, jejímž úkolem bylo zcivilizování „barbarského“ světa.¹⁶⁹

Naproti tomu Las Casasova pětidenní řeč obhajovala chudé, ubíjené Indijce a byla vedena proti nelidskému chování a zotročování v Novém světě. Kritiku vnesl i proti samotnému Sepúlvedovi a jeho hierarchického rozdělení společnosti, kterým se inspiroval u Aristotela.¹⁷⁰ Las Casas dokonce vzkázal Sepúlvedovi: „a usvědčím vás

¹⁶¹ Las Casas. *O zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 106

¹⁶² Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 251

¹⁶³ Gel, František. *Kniha, doba, muž*. In: Las Casas. *O zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 220

¹⁶⁴ Marek, P. – Pražáková, K. *Dotyky Nového světa*. In: Bůžek, M. *Světy posledních Rožmberků*. s. 25

¹⁶⁵ Gel, František. *Kniha, doba, muž*. In: Las Casas. *O zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 220-221

¹⁶⁶ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 180

¹⁶⁷ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 252 sv. Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 180

¹⁶⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 181

¹⁶⁹ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 252

¹⁷⁰ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 253

jako úhlavního nepřítele křesťanství, jako advokáta krutých hrůzovládců, jako vyhlazovatele lidského pokolení, jako rozséváče smrtelné hříšné zaslepenosti v královstvích španělských“.¹⁷¹ Valladolidská disputace neměla konečné rozhodnutí, protože nebyl vysloven definitivní výrok o budoucím životě a právech obyvatel Nového světa. Sepúlvedova prohlášení nebyla přijata, ale vítězem se nestal ani Las Casas.¹⁷² Převážná část zúčastněných na disputaci se více přikláněla na stranu Las Casase, ale nikdo se neodvážil nahlas pronést svůj názor. Pro Španěly by to totiž zřejmě znamenal nucený odchod z Nového světa a odejít z amerického kontinentu bylo v tehdejší době nereálné.¹⁷³

Otázkou práv v Novém světě se po sporu ve Valladolidu zabýval Francisco de Vitoria, právník na univerzitě v Salamance.¹⁷⁴ Přišel s kompromisem na základě doktríny o tzv. „justos títulos“ (čili „oprávněných nárocích“). Základní pravidla této doktríny se vztahují na šíření evangelia v barbarských zemích, vedení války proti těm, kteří by bránili šíření evangelia, a ochranu pokřtěných indiánů.¹⁷⁵ Jednalo se tedy o to, že Španělé mají svobodné právo kázat Indiánům evangelium, ale oproti tomu Indiáni nemají právo kázat své náboženství. Podle pravidel, která Vitoria sepsal, nejde tedy o úplnou rovnost mezi Španěly a Indiány, ale je zde určitý stupeň nadřazenosti.¹⁷⁶ Vitoria pronesl o Indiánech dokonce dvě přednášky. V první přednášce pod názvem *De Indis Recenter Invenitur Relectio Prior* se zřejmě Vitoria stavěl na stranu Indiánů, když uvedl, že mají přirozené právo na svou zemi.¹⁷⁷ Ovšem ve druhé přednášce se Vitoria zabýval tím, jak lze vést proti Indiánům spravedlivou válku. Indiány označil jako „děti“, které je potřeba vychovávat, a to lze jedině dobrými křesťany.¹⁷⁸

Chování dobyvatelů a kolonizátorů kritizovali i jiní evropští vzdělanci. Jedním z nich byl i Giordano Bruno, který se ve svém díle s názvem *Dialogy* také zmiňuje o

¹⁷¹ Gel, František. *Kniha, doba, muž*. In: Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 225

¹⁷² Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 254

¹⁷³ Chalupa, J. *Spory o duše a těla (ba i mrtvol): Španělské vztahy a postoje k domorodému obyvatelstvu Nového světa*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 34

¹⁷⁴ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 254

¹⁷⁵ Chalupa, J. *Spory o duše a těla (ba i mrtvol): Španělské vztahy a postoje k domorodému obyvatelstvu Nového světa*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 37

¹⁷⁶ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 176-177

¹⁷⁷ Šejvl, M. *Koncepce přirozeného práva u Francisca de Vitoria*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 54-55

¹⁷⁸ Šejvl, M. *Koncepce přirozeného práva u Francisca de Vitoria*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 55-56

krutém jednání mořeplavců.¹⁷⁹ „Moderní Tifydové objevili způsob, jak rušit mír jiných národů, jak surově vyhladit domácí bohy cizích zemí, jak smísit to, co příroda rozlišila, jak znásobit chyby obchodním stykem, připojovat k sobě neřesti různých plemen, násilím šířit nové hlouposti a vyvolat neslýchané šílenství tam, kde ho nebylo.“¹⁸⁰ Bruno kritizuje nebezpečné jednání, jako je tyranizování a vraždění a dochází k úsudku, že nakonec nejmoudřejší je ten, který těmito novými způsoby chování oplývá.¹⁸¹ Zacházení s Indiány vyvolalo i negativní ohlas u Jana Ámose Komenského.¹⁸² Uvedl: „Hrůza mne podjímá, když na to myslím, i jaký to hrozný hněv boží na tu druhou polovici světa přišel, že v málo letech náramně lidné, veliké, široké, nescíslné země jako požár pusté zůstaly.“¹⁸³ Dokonce porovnává hrůzu těchto činů spáchané v Novém světě s událostmi z jiných zemí a navrhuje Moravanům a Čechům, aby si nestěžovali na své podmínky v Čechách, protože nezažili takový hněv, jako jinde.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Černá, J. *Dos o más Españas? Polemika (nejen) o španělské vědě a filosofii*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 15

¹⁸⁰ Bruno, G. *Dialogy*. s. 36

¹⁸¹ Bruno, G. *Dialogy*. s. 36

¹⁸² Černá, J. *Dos o más Españas? Polemika (nejen) o španělské vědě a filosofii*. In: Černá, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. s. 15

¹⁸³ Komenský, J. A. *Truchlivý I, II; Labyrint světa a ráj srdce*. s. 90

¹⁸⁴ Komenský, J. A. *Truchlivý I, II; Labyrint světa a ráj srdce*. s. 91-93

4 Amerika touhou Evropy

Mexický filosof Leopoldo Zea ve své knize *América en la historia* napsal, že „Amerika nebyla ničím jiným než touhou Evropy“, která v Novém světě spatřovala vlastnosti, jež sama chtěla mít.¹⁸⁵ S těmito sny je spojen utopický žánr, který se šířil v Evropě při dobývání Nového světa.¹⁸⁶ Touha po zaslíbených zemích a ostrovech se objevovala již v antické době a přenesla se i do středověké křesťanské civilizace. Křesťané chápali pozemské ráje jako země, v nichž by mohlo dojít ke konečnému osvobození od bídné pozemské existence.¹⁸⁷ Stejně tak to bylo s Amerikou, která se stala oblíbeným místem Evropanů v momentě renesanční zvědavosti a podnikání mořeplaveb, ke kterým právě přispívala touha po objevení rajských zemí.¹⁸⁸ Svou rozmanitostí a kvalitativní odlišností byla pro mnohé vysněnou zemí.¹⁸⁹ Evropané už od samého počátku spatřovali na americkém území právě dokonalé místo, kde bylo možné najít novou budoucnost a realizovat utopie.¹⁹⁰ Amerika se tedy stává územím, kde lidé hledají to, co ztratili v Evropě a je to jediné místo pro opětovné narození ve vzdálené jinakosti. Příčina vzniku utopických děl byla většinou taková, že člověk nenacházel štěstí v místě, kde žil nebo ho nebyl schopen vnímat. Autor díla *Utopie* Thomas More, stejně jako většina dalších autorů utopických děl, se potýkal s politickými projevy, společenským uspořádáním a ekonomikou své doby, během kterých sepsal své dílo.¹⁹¹ Někteří autoři právě ve svých dílech kritizovali nespravedlnosti a nedostatky společenskopolitického uspořádání.

Roli zde ale sehrávala i touha po obsazení neznámého prostoru. Nic lepšího pro naději na lepší život totiž není.¹⁹² Vyčlenění prostoru je jedním z nejzákladnějších bodů při vytváření utopického žánru. Tímto prostorem neboli prostorovým archetypem je míněn odlehlý ostrov, náhorní plošina nebo těžko dosažitelný vrcholek hor. Je to tedy jakýsi uzavřený svět, do kterého autoři vkládají své představy a svou obrazotvornost.¹⁹³ „Americký kontinent byl v jejich představách nepopsanou stránkou papíru, na který

¹⁸⁵ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 109

¹⁸⁶ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 109

¹⁸⁷ Budil, Ivo T. *Za obzor Západu*. s. 269

¹⁸⁸ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 103

¹⁸⁹ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 39

¹⁹⁰ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 99

¹⁹¹ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 43-44

¹⁹² Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 32

¹⁹³ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 21

bylo možné začít psát nové dějiny lidstva.“¹⁹⁴ Autor si vytváří projekt ideálního města, kam umístí určité množství obyvatel a ty poté rozděluje do jednotlivých skupin. „ Věřilo se, že Amerika postrádá dějiny, což ji učinilo méně odolnou změně a více náchylnou k otevřenosti a propustnosti novým ideám.“¹⁹⁵ Docházelo tedy k budování utopického prostoru Ameriky.¹⁹⁶

4.1 Thomas More

Pojem „utopický“ se velmi rozšířil v roce 1529 po vydání knihy Thomase Mora.¹⁹⁷ Dílo s názvem *Utopie* napsal po přečtení a nadšení z Vespucciho dopisů.¹⁹⁸ Thomas More tuto knihu rozdělil do dvou částí. Její první část je zaměřená na kritiku tehdejšího společenského uspořádání. V Morově případě jde o obžalobu politického uspořádání v Anglii. Hlavní příčina jeho konfliktu s královskou mocí vznikla na základě politiky královské reformace, kterou v té době prosazoval Jindřich VIII. More kritizoval královskou pokladnu a šlechtu, která rozkrádala církevní majetek a byl také protivníkem „ohrazování“ obecní půdy.¹⁹⁹ Ve svém díle se zmiňuje o tom, že se mu v anglické společnosti nelíbí příliš vysoký počet šlechticů, kteří mají vlastní statky a pracují na nich jiní - ti chudí, nemocní a vyhladovělí. Podle něj šlechtici státu neprospívají a je zbytečné tyto nespočetné zástupy lidí živit.²⁰⁰

Ve druhé části se autor věnuje popisu ideálního a nejpříjemnějšího státního zřízení, které se nachází na fiktivním ostrově. Na začátku svého díla popisuje More seznámení s fiktivním vypravěčem Rafaelem Hythlodaiem, který se zúčastnil výprav Ameriga Vespucciho. Tento muž Morovi vypráví, co všechno spatřil a čeho byl svědkem. Právě skrze tuto fiktivní postavu More pronáší kritiku tehdejší společnosti. Společnosti, která dává přednost penězům před vším ostatním a ctí ty, kteří penězi oplývají, i když jsou lakomí a skrbívní.²⁰¹

Ve svém díle se inspiroval především Vespucciho popisem obyvatel Nového světa a jejich přirozeného života odlišného od evropského způsobu života. More totiž

¹⁹⁴ Bůžek, M. *Světy posledních Rožmberků*. s. 25

¹⁹⁵ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 100

¹⁹⁶ Budil, Ivo T. *Za obzor Západu*. s. 273

¹⁹⁷ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 19

¹⁹⁸ Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 193

¹⁹⁹ Gorfunkel, A. CH. *Renesanční filozofie*. s. 142-144

²⁰⁰ More, T. *Utopie*. s. 35-36

²⁰¹ More, T. *Utopie*. s. 77-78

stejně jako Amerigo Vespucci ve svém fiktivním státě nemá soukromé vlastnictví a prosazuje zde hlavně svobodu člověka. Existence soukromého vlastnictví je pro něj problém, protože „*všude tam, kde trvá soukromé vlastnictví a kde všichni všechno měří penězi, stěží může kdy nastat, aby byl stát zřízení spravedlivé a prospěšné.*“²⁰² Odlišný přístup je právě u Utopijských, o kterých More uvádí, že nespátřil nikdy lepší národ než v Novém světě (Utopii).²⁰³ Morova „Utopie“ se z hlediska politického systému v utopickém státě řadí do utopie svobody. Ve svém státě preferuje totiž svobodu lidí.²⁰⁴ Každý má právo si vybrat, jaké zaměstnání podle své libosti bude vykonávat a každý má právo na svobodný rozvoj osobnosti, neboť v tom podle Utopijských spočívá životní štěstí.²⁰⁵ Opět zde More navazuje na Vespucciho, který uvádí, že v Novém světě je každý svým vlastním pánem, protože zde nemají krále ani jiného vládce.²⁰⁶ Stejně tak idealisticky jako Vespucci, popisuje More i obyvatele, kteří v *Utopii* žijí. „*Lidé jsou vlídní, vtipní, přičinliví; rádi mají volno, dostatečně snášejí tělesné námahy.*“²⁰⁷ „*Tělesně jsou Utopijští čilí a svěží a mají více sil, než by napovídala jejich postava, být nikoli neurostlá.*“²⁰⁸ V *Mundus Novus* Vespucci píše o Indiánech jak „*žijí sto padesát roků a zřídka onemocní.*“²⁰⁹ More se ve svém díle také zmiňuje o tom, že Utopijští vyžadují lékařství nejméně ze všech národů.²¹⁰ More byl zřejmě fascinován i popisem přírody u Ameriga. Sám tedy píše ve své knize, že „*Réva, ovocné stromy, keře a květiny, které tu mají, jsou tak skvělé a šlechetné, že jsem nikde neviděl větší bohatství plodů a větší úpravnost.*“²¹¹ Lze tedy spatřit, že More má ve své *Utopii* několik stejných prvků jako Vespucci.

²⁰² More, T. *Utopie*. s. 53

²⁰³ More, T. *Utopie*. s. 55

²⁰⁴ Aínsa, F. *Vzkříšení utopie*. s. 18- 24 (kontrola stránek v knížce)

²⁰⁵ More, T. *Utopie*. s. 64-68

²⁰⁶ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 6

²⁰⁷ More, T. *Utopie*. s. 87

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 7

²¹⁰ More, T. *Utopie*. s. 88

²¹¹ More, T. *Utopie*. s. 62

4.2 Francis Bacon

Francis Bacon byl filosof, kterého lze na jedné straně považovat za renesančního myslitele, ale na druhé straně je možné ho označovat i za moderního filosofa 17. století.²¹² V jeho dílech se totiž prolíná jeho zájem o starověké učení a zároveň o nové zkušenosti samotného objevu Nového světa.²¹³ Prohlásil, že „*naše doba je starším věkem světa a je obohacena a naplněna nekonečným počtem pokusů a pozorování.*“²¹⁴ Jeho hlavním životním úsilím bylo vydat velmi rozlehlé filosoficko-vědecké dílo.²¹⁵ Toto dílo uvedl na veřejnosti v roce 1620 jako manifest pod názvem *Velké obnovení věd*. Došel k závěru, že pokud bychom přijali nové způsoby studia, mohlo by dojít k revoluci v přírodní filosofii, kterou bychom poté nazvali vědou.²¹⁶

Francis Bacona velmi obdivoval objevení Nového světa a dokonce ho označil za „*příčinu a počátek věcí nad jiné znamenitějších.*“²¹⁷ Na samotném frontispisu jeho knihy *Velké obnovení věd* je znázorněn obraz, na němž je loď plující kolem Herkulových sloupů. Podstata obrazu představuje meze antických znalostí a mořeplaveckých navigací (obrázek č. 3).²¹⁸ V protikladu k této starověké tradici je na obrazu nápis, který odkazuje na význam a vědecký přínos objevení Nového světa.²¹⁹ Bacon stejně jako Thomas More se inspiroval tímto objevem a napsal utopické dílo, které nazval *Nová Atlantida*. Na rozdíl od sociální utopie Mora nastínil ve svém díle představu ideální lidské společnosti, založené na vědě a technice.²²⁰ Dílo představuje ostrov Bensalem, ležící poblíž amerického kontinentu, v němž žijí lidé, kteří znají většinu okolního světa, ale sami jsou mu zcela neznámí.²²¹ Jejich společnost není založená na politickém zřízení, ale je zde hlavní institucí Šalamounův dům, vedený Otcí, jehož smyslem je rozšiřování lidských znalostí ve všech možných oborech.²²² Na začátku děje je popsáno, jak k ostrovu Bensalem připluli evropští mořeplavci. Evropští cestovatelé velmi idealisticky popisují obyvatele tohoto ostrova a dokonce prohlašují: „*že bensalemští*

²¹² Röd, W. *Novověká filosofie I: Od Francise Bacona po Spinozu*. s. 19

²¹³ Grafton, A. *New Worlds, Ancients Texts*. s. 198

²¹⁴ Bacon, F. *Nové organon*. s. 121, af. 84

²¹⁵ Röd, W. *Novověká filosofie I: Od Francise Bacona po Spinozu*. s. 22

²¹⁶ Grafton, A. *New Worlds, Ancients Texts*. s. 197

²¹⁷ Bacon, F. *Nové organon*. s. 133, af. 92

²¹⁸ Grafton, A. *New Worlds, Ancients Texts*. s. 198

²¹⁹ Černá, J. *Očitá svědectví: Španělsko, Nový svět a změna vědeckého komunikačního paradigmatu*. s. 162

²²⁰ Zůna, M. *Nová Atlantida*. In: Bacon, *Nová Atlantida a Eseje*. s. 101

²²¹ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 15

²²² Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 33

jsou spravedlivější než Evropané.“²²³ Podle nich jsou to lidé velmi mírumilovní, vstřícní a spořádaní. „Setkávali jsme se u nich s takovou lidskostí a dobrotou a s takovou ochotou a touhou cizince jakoby přivinout na hrud', že jsme div nezapomínali na vše, co nám doma bylo drahé.“²²⁴ Na ostrově Bensalem žijí především obyvatelé vyznávající křesťanskou víru. Víru, která se prolíná v celém ději *Nové Atlantidy*. Zajímavostí je zdejší náboženská tolerance bensalemštích obyvatel. Zmíněny jsou židovské rodiny, „jimž nikdo nebrání, aby svobodně vyznávaly svou víru.“²²⁵ Ovšem tyto židovské menšiny se zcela liší od Židů pobývajících jinde, protože spatřují křesťanskou víru jako velmi dokonalou a mají hezký vztah i k bensalemskému lidu.²²⁶

V díle Francise Bacona je prostřednictvím postavy Žida Joabina popsána kritika evropského způsobu života, především vedená proti nevěstincům, kurtizánám a zničení smyslu manželství.²²⁷ Není jisté, zda se Bacon inspiroval stejně jako More obyvateli Nového světa, ale idealistická charakteristika obyvatel ostrova Bensalem by odpovídala některým popisům amerických obyvatel. Stejně tak lze možná spatřovat v jeho díle *Eseje* kritiku kolonistů a dobyvatelů Nového světa. V kapitole *O zámořských objevech* se Bacon snaží nastínit, jak by mělo správně vypadat osidlování půdy a jakých chyb by se lidé měli vyvarovat. Uvádí také, že „hlavní příčinou zániku většiny zámořských osad bylo, že se v počátečních letech hledělo ničemně na co nejrychlejší zisk.“²²⁸ Bensalemští v jeho utopickém díle nehledí na zisk v podobě zlata či stříbra, ale jde jim pouze o vědecký přínos.²²⁹ Amerika svou „nevinností“ domorodých obyvatel, panenskostí a „božskou“ přírodou, přitahovala pozornost vizionářů, mystiků a idealistů, kteří zde našli prostor k realizaci svých představ. Bez objevení Ameriky by zřejmě evropské novověké státy nepodpořily vznik nové vlny pokusů o vytvoření alternativních „božích obcí“.²³⁰

Pokud by nedošlo k objevení Ameriky, pravděpodobně by ani nebyla napsána díla jako *Utopie* od Mora nebo *Sluneční stát* od Tommase Campanelly.²³¹ Amerika se tedy po svém „odhalení“ stává místem zrození nových obrazů a představ. Lidé začínají

²²³ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 30

²²⁴ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 25

²²⁵ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 28

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 29-30

²²⁸ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 75

²²⁹ Bacon, F. *Nová Atlantida a Eseje*. s. 24

²³⁰ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 273

²³¹ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 273

ztotožňovat klasické mýty s americkým prostředím.²³² Právě na základě objevení Ameriky právě došlo ke zrození „mýtu ušlechtilého divocha“ (bon sauvage).²³³

4.3 Mýtus neboli vize ušlechtilého divocha

Mýtus ušlechtilého divocha je jedním z dalších utopických konstrukcí nově objeveného světa. Tento mýtus je spojován s Pozemským rájem neboli zlatým věkem, v němž se vyskytují přírodní národy.²³⁴ Přírodní rysy indiánů poskytovaly Evropanům idealizované vzpomínky na jejich počátky dějin, kdy žili jako pastýři a chovali stáda ovčí. Vize, představy a různé obrazy vyvolávalo u Evropanů i např. tropické podnebí ostrovů a částí americké pevniny.²³⁵

Kryštof Kolumbus se dočetl o Pozemském ráji v knize *Imago Mundi*, jejímž autorem je Pierre d'Ailly.²³⁶ Byl jím natolik inspirován, že během své třetí mořeplavby doufal, že onen Pozemský ráj a jeho obyvatele objevil na jihoamerických březích.²³⁷ Byl přesvědčen, že sladká voda, na kterou narazil, je část toku jedné z řek Ráje.²³⁸ Velmi proslulé je ale Kolumbovo posvátné okouzlení obyvateli Nového světa.²³⁹ Mimo jiné se podrobně zabývá stavbou jejich postav a píše, že „Byli velmi pěkně urostlí, měli krásná těla a přívětivé obličej.“²⁴⁰ Shledává je velmi bystrými: „Vždyť jsou to lidé velice důmyslní: plaví se křížem krážem po všech tamějších mořích a je až ku podivu, jak správně dovedou popsat, co viděli.“²⁴¹ Podle admirála „Jsou to nejlepší a nejmírnější lidé na světě.“²⁴² A také vypráví anglickému králi a královně, že „Jsou to lidé věru dobrosrdeční a nezištní a tak ve všem ochotní, že v celém světě není po mém soudu lidu lepšího a lepší země.“²⁴³ Ale Kolumbus nebyl jediný, který velmi obdivoval a idealisticky popisoval obyvatele Nového světa. Stejně jako on i Vespucci vytváří novověký obraz ušlechtilého divocha.²⁴⁴ Dokonce také předpokládá, že se v některých

²³² Aínsa, Fernando. *Vzkříšení utopie*. s. 108

²³³ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 270

²³⁴ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 269-271

²³⁵ Marek, P. – Pražáková, K. *Dotyky Nového světa*. In: Bůžek, M. *Světy posledních Rožmberků*. s. 25

²³⁶ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 25

²³⁷ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 251

²³⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 23

²³⁹ Budil, Ivo. T. *Za obzor Západu*. s. 270

²⁴⁰ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 102

²⁴¹ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 75

²⁴² Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 167

²⁴³ Kolumbus, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. s. 186

²⁴⁴ Todorov, T. *Cestovatelé a domorodci*. In: Garin, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. s. 255

částech amerického kontinentu nachází Pozemský ráj.²⁴⁵ Ve svém díle *Mundus novus* uvádí, že zde muži i ženy chodí nazí a že jejich těla pramení z lůna svých matek. V jeho očích jsou pohlední a některé ženy shledává velmi krásné a čisté. Nemají soukromý majetek, ani nevyznávají žádné náboženství. Popisuje, že američtí obyvatelé spolu žijí bez krále, bez vlády, a každý z nich je svým vlastním pánem. Mezi nimi neexistuje žádný právní vztah a mají tolik žen, kolik jich mít chtějí. Podle Vespucciho to jsou lidé prostí a žijí v souladu s přírodou.²⁴⁶

Dalším představitelem vize ušlechtilého divocha byl zastánce obyvatel Nového světa Las Casas. Přiznává, že se v nich odráží jeho ideál: „*Obyvatelé Bahamských ostrovů (...) žili skutečně jako lidé ve Zlatém věku, životem, na nějž pěli básníci a dějepisci tolik chvály*“.²⁴⁷ Jeho popis je velmi ovlivněn náboženstvím, a to křesťanskou vírou. Uvádí o jednom Indiánovi: „*Zdálo se mi, že v něm vidím našeho praotce Adama za časů, kdy ještě žil v nevinosti*“.²⁴⁸ Las Casas nazývá Indiány mírnými ovečkami, kteří jsou dílem Boha. Pro něj jsou to mírumilovní, pokorní, nejmilejší a nejvěrnější lidé.²⁴⁹ „*Lidé tito nadáni jsou myslí bystrou a účelivou; lid jest účelivý a veškeré vzdělanosti schopný a k přijetí svatého našeho katolického náboženství velezpůsobivý*“.²⁵⁰

²⁴⁵ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 9

²⁴⁶ Vespucci, A. *Mundus novus*. s. 5-6

²⁴⁷ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 193

²⁴⁸ Todorov, T. *Dobytí Ameriky: problém druhého*. s. 193

²⁴⁹ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 19

²⁵⁰ Las Casas. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. s. 20

5 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala objevem Nového světa a jeho výraznou odlišností od evropských zemí. Analýzou několika spisů renesančních intelektuálů jsem se snažila nastínit, jak vnímali jinakost světa, který byl nově objeven.

Dospěla jsem k názoru, že objevení Ameriky a amerických obyvatel můžeme ze spisů renesančních vzdělavců vnímat ze dvou perspektiv. Na jedné straně stáli Evropané, kteří se snažili překonávat odlišnost obyvatel amerického kontinentu. Především se Indiánům pokoušeli vnutit své vlastní prvky kultury, protože v mnoha případech své kulturní hodnoty a normy uznávali jako jediné správné. První z nich byl Kryštof Kolumbus, který podle nahoty Indiánů usoudil, že indiánští obyvatelé nemají svou vlastní kulturu a tak jim mohl snadno vnutit tu svou. Kolumbus nedokázal ocenit obyvatele Nového světa a vnímal je pouze jako součást přírody. V jeho díle lze spatřit, že hlavním zájmem byl jen jeho vlastní prospěch a že cílem bylo přesvědčit španělská veličenstva. Nelze tedy považovat Kolumbovy deníky a dopisy za zcela pravdivé, protože on sám nehledal pravdu, ale pouze důkazy pro to, co chtěl vidět. Snažila jsem se poukázat, že Kolumbus nepopsal Nový svět takový, jaký doopravdy byl, ale přizpůsobil si tento svět pomocí své fantazie a představivosti.

Většina vzdělavců či objevitelů interpretovala kulturní jinakost tohoto světa na základě srovnání s evropskou zemí. Jedním z nich byl francouzský cestovatel Jean de Léry. Jeho dílo bylo nejen zajímavým etnografickým příspěvkem, ale odrazila se v něm také Léryho kritika evropských zemí, zejména jeho rodné francouzské země.

Práce také byla kritickým příspěvkem o nezdvořilém až poněkud velice krutém zacházení Evropanů s obyvateli Nového světa. Důkazem se pro mě staly činy dobyvatele Hernána Cortése, které velmi podrobně ve svých knihách zaznamenal Cortésův voják Bernal Díaz del Castillo. Jeho knihy o dobývání území Mexika obsahují rozmanité deskripce nejen o hrdinských činech samotného Cortése, ale i popisy obyvatel a krajín amerického kontinentu. Díaz ani Cortés se ve svých spisech netajili svými krutými činy, které páchali na americkém obyvatelstvu. Dokonce tyto činy považovali za velmi úspěšné. Cortés sice obdivoval města i kulturu Nového světa, ale zároveň je dokázal zničit. Nebral na vědomí životy “druhých“ a odstraňoval všechno, co mu stálo v cestě při jeho dobývání. Motivem nebylo nic jiného, než získat co nejvíce

území a obohatit se o zlato a jiné cenné věci. Cortésovo chování je tak jasným příkladem španělské nadřazenosti nad obyvateli amerického kontinentu.

Pomocí díla *Eseje* skeptika Michela de Montaigne jsem se snažila poukázat na negativní důsledky objevu nového světa a zaměřila jsem se především na Montaignovu kritiku španělské conquisty. Jako druhého kritika španělských činů jsem si zvolila obhájce práv Indiánů Las Casase. Právě jeho dílo *O zemi Indijských a pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější* je ukázkou násilného chování španělského národa k Indiánům.

Nový svět a jeho obyvatelé se nestali jen pouhým nástrojem španělské conquisty, ale vzbudili také u mnoha renesančních vzdělavců obdiv. Americkým kontinentem se především inspirovali utopisté, kteří v Novém světě nacházeli své ideály a umísťovali do něj děje svých utopických děl. Zaměřila jsem se hlavně na utopické dílo Thomase Mora, které bylo výsledkem jeho nadšení z četby Vespucciho dopisů. Druhým utopistou, kterého jsem si zvolila, je autor utopického díla *Nová Atlantis* Francis Bacon. Ten zastával názor, že objevení Nového světa je jedním z nejznamenitějších objevů. V závěru jsem se tady snažila přiblížit utopické konstrukce, které vznikaly na základě objevení Ameriky.

Objevení Ameriky je velmi rozsáhlé téma, kterým se zabývalo mnoho renesančních intelektuálů. Zvolila jsem si tedy především spisy, které jsou dle mého názoru velmi známé. Práce by tak mohla být obohacena o další analýzy vnímání "jinakosti" v jiných renesančních spisech.

6 Seznam použité literatury

ÁÍNSA, F. *Vzkříšení utopie*. 1. vyd. Brno: Host, 2007. ISBN 978-80-7294-214-5

BACON, F. *Nová Atlantida a Eseje*. 3. vyd. Praha: Mladá fronta, 1980.

BACON, F. *Nové organon*. Praha: Svoboda, 1990. ISBN 80-205-0107-X

BRUNO, G. *Dialogy*. 2. vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1668-3

BUDIL, I. T. *Za obzor Západu: Proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase*. 1. vyd. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-163-3

BŮŽEK, M. *Světy posledních Rožmberků*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-092-0

CORTÉS, H. *Dopisy: druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-213-5

ČERNÁ, J. *Očitá svědectví: Španělsko, Nový svět a změna vědeckého komunikačního paradigmatu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-064-2

ČERNÁ, J. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. 1. vyd. Plzeň: Epoque, 2011. ISBN 978-80-7425-088-0

DÍAZ DEL CASTILLO, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- I*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1980.

DÍAZ DEL CASTILLO, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika- II*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1980.

ELLIOTT, J. H. *Empires of the Atlantic world: Britain and Spain in America 1492-1830*. Yale University Press, 2007. ISBN 0-300-11431-1

FLOSS, P. *Mikuláš Kusánský: život a dílo renesančního filosofa, matematika a politika*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-472-4

GRAFTON, A. *New Worlds, ancients texts : The power of tradition and the shock of discovery*. B. p. v. Cambridge : The Belknap Press, 2000. ISBN 0-674-61876-9.

- GORFUNKEL, A. CH. *Renesanční filozofie*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1987.
- GREENBLATT, S. *Podivuhodná vlastnictví: zázraky Nového světa*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0861-8
- HORYNA, B. *Filosofie skepse*. 1. vyd. Olomouc: Olomouc, 2008. ISBN 978-80-7182-268-4
- JEAN DE LÉRY. *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*. 1. vyd. Praha: ČSAV. 1957.
- KAŠPAR, O. *Nový svět v české a evropské literatuře 16. -19. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.
- KNEIDL, P. *Spis o nových zemích a o Novém světě: faksimile a výklad plzeňského tisku Mikuláše Bakaláře z roku 1506*. Praha: Památník národního písemnictví, 1981.
- KOLUMBUS, K. *Cesty Kryštofa Kolumba: deníky, listy, dokumenty*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1958.
- KOMENSKÝ, J. A. *Truchlivý I,II: Labyrint světa a ráj srdce*. Praha: Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-279-0
- LAS CASAS, B. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nesjtručnější*. 1. vyd. Praha: Lidová demokracie, 1954.
- MONTAIGNE, M. *Eseje*. 2. vyd. Praha: ERM, 1995. ISBN 80-85913-12-7
- MORE, T. *Utopie*. 2.vyd. Praha: Mladá fronta, 1978.
- OPATRNÝ, J. *Mexiko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-185-X
- RÖD, W. *Novověká filosofie I: Od Francise Bacona po Spinou*. Praha: OIKOYMENH, 2001. ISBN 80-7298-039-4
- TODOROV, T. *Dobytí Ameriky: Problém druhého*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-204-0582-8

VESPUCCI, A. (ed. G. T. Northup) *Mundus Novus: letter to Lorenzo Pietro di Medici*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1916.

6.1 Zdroje obrazové přílohy

Obrázek č. 1:

TODOROV, T. *Dobytí Ameriky: Problém druhého*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. s. 123 ISBN 80-204-0582-8

Obrázek č. 2:

LAS CASAS, B. *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejtručnější*. 1. vyd. Praha: Lidová demokracie, 1954. s. 180

Obrázek č. 3:

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Novum_Organum_1650_crop.jpg

7 Resumé

The main topic of this bachelor thesis is perception of „otherness“ in minds of Renaissance and modern age intellectuals. Emphasis is put on discovery of the New World and Europeans meeting its radical disparity. The discovery of new inhabitants different from the European world caused in the renaissance period a big astonishment. It is also sufficient evidence of how European intellectuals perceived otherness and distinction from „of the Other“.

Introduction describes Europeans meeting the cultural otherness of inhabitants of the New World in works of renaissance intellectuals.

Next chapter deals briefly with natural otherness of the New World, because also here we can see how the American continent natural diversity and disparity caused a lot of astonishment.

Third chapter is trying to point out negative results of the discovery of America, not only the sceptical attitude of Michel de Montaigne and consideration of cruel behaviour of Spanish conquerors toward „the Others“. The aim is to primarily show factors which contributed to American life style disintegration and also mention original efforts to improve approach toward Indians.

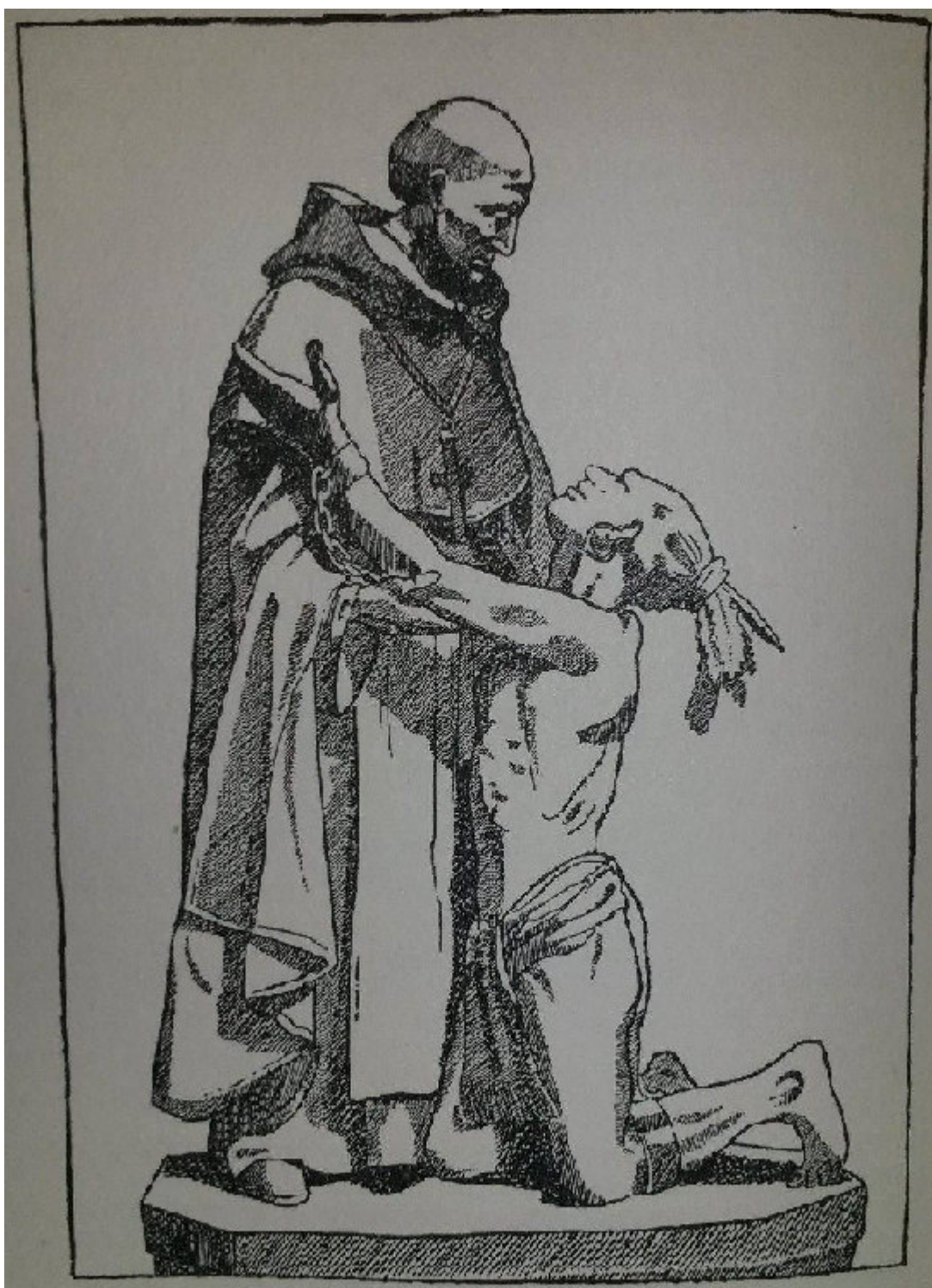
Discovery of the New World had influence on a new philosophy formation, which is described in the last chapter of this thesis. The utopic work of Thomas More is mentioned and it reflects social order and life style of inhabitants of the New World. One of other utopic constructions is the myth of a noble savage representing immediacy and purity of American inhabitants.

8 Přílohy

8.1 Obrazová příloha

Obrázek č. 1: Malinche mezi Cortésem a Indiány

Obrázek č. 2: Las Casas, ochránce Indijců

Obrázek č. 3: Titulní strana Baconovy knihy